

BURSA'DA "UYGULAMALI ÇEVRE EĞİTİMİ" PROJESİNE SEÇİLEN OKULLARDA YAPILAN ETKİNLİKLERİN OKUL YÖNETİCİSİ ve GÖREVLİ ÖĞRETMENLERİN KATKISI YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yeter ŞİMŞEKLİ*

ÖZET

Bu çalışmada 2000-2001 öğretim yılında Bursa'da "Uygulamalı Çevre Eğitimi" projesi kapsamında yapılan etkinlikler okul yöneticisi ve görevli öğretmenlerin katkısı yönünden incelenmiştir. Projeye seçilen 14 okulun yöneticilerinin hazırladıkları etkinlik raporları ve denetimler sırasında hazırlanan tutanaklar incelenerek yapılan etkinliklerin çocuklarda çevre bilincinin oluşmasındaki payı araştırılmıştır. Öğretmenlerin çevre konusunda yeterli bilince sahip olmamasının çevre eğitimi zorlaştıran etkenlerden biri olduğu gözlenmiştir.

***Anahtar Kelimeler:** Uygulamalı çevre eğitimi, anaokulları, ilköğretim okulları.*

SUMMARY

The Evolution of the Activities Done in the Schools Which have Been Chosen For the Project of "Applied Environmental Training" in Bursa on the Terms of the Contribution of the School Administrator and the Charged Teachers

In this study the activities done within the "Applied Environmental Training" project in 2000-2001 academic year in Bursa have been aimed to research on the terms of the contribution of the school administrator and the

---

* Dr.; Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Öğretim Görevlisi

teachers. By inspecting of the activity reports prepared by the school administrators of the 14 sample school chosen for the project and the prepared reports during the inspection, impact of these activities on the desired formation of child-behaviors on adapting to the environment has been sought. Because of the teacher's ignorance about environment, it observed that which it gets it is one of the most important effect environmental educations hard.

Key Words: Applied Environmental Training, nursery school, primary school.

1970'li yıllardan itibaren çevre sorunlarının artmasıyla çevre ile ilgili çalışmalar da artmıştır. Siyaset bilim ve eğitim alanlarında bu sorunların önlenmesine ve çözümüne yönelik çalışmalar kapsamında çevre eğitimi olgusu kabul edilmiş ve çevre eğitimi programları geliştirilmiştir. Tiflis bildirgesi (1977) çevre eğitiminde bir dönüm noktası oluşturmuştur. Bu bildirmede ulusal ve uluslararası düzeyde çevre eğitiminin geniş çerçevesiyle birlikte niteliği, amaçları ve pedagojik esasları üzerinde durulmuştur¹.

Çevre eğitiminde hedef kitle tüm insanlardır ve amaç da çevreye duyarlı, çevre koruma konusunda olumlu tutum ve davranışların geliştirilmesidir. Çevre eğitiminin amacına ulaşmasında okullara büyük görev düşmektedir. Okulların ders programında çevre eğitime yer verilirse çevre eğitiminin amacına ulaşması sağlanabilir².

Çocukların çevre eğitimini en verimli şekilde alabilecekleri öğretim seviyesinin ortaöğretim olduğu konusunda çeşitli görüşler olmasına rağmen, bizim ülkemizde bir çok çocuğun ilköğretim sonunda okuma olanağına sahip olmaması, küçük yaşta hayata atılmak zorunda kalan bu çocuklara çevre eğitiminin okul öncesinden başlayarak, ağırlıklı olarak ilköğretim sürecinde verilmesini zorunlu kılmaktadır.

Ülkemizde okul öncesi eğitimde çevre eğitimiyle ilgili yerleşik bir program bulunmamaktadır. Ancak belirli gün veya haftalarda çevre konusu işlenmektedir. İlköğretimde ise 1-2-3. sınıflarda çevre eğitimi üzerinde

---

¹ Ünal, S., Dımışkı, E.; UNESCO-UNEP Himayesinde Çevre eğitiminin Gelişimi ve Türkiye'de Ortaöğretim Çevre eğitimi, H.Ü. Eğitim Fak. Derg.16-17: 142-154 (1999).

² Paraskevopoulos, S., Padeliadu, S., et.al.; Environment knowledge of elementary school students in Greece, Journal of Environmental Education, Vol 29 Issue 3, p. 55, 6 p, 5 charts, 1998.

yeterince durulmamakta³, 4. sınıftan itibaren de fen bilgisi dersleri kapsamında “çevre ve insan” adı altında yılda bir ünite olarak ele alınmaktadır. Tüm ilköğretim süresince “çevre ve insan” ünitelerinin içeriği; su ve su kirliliği, hava ve hava kirliliği, toprak ve toprak kirliliği, madde çevrimi, çevre tahribatının nedenleri ve sürdürülebilir kalkınma konularını içermektedir⁴.

Çevre eğitiminin temeli doğayı ve doğal kaynakları korumaya yöneliktir. Fakat, hava, toprak, su, bitki ve hayvan varlıklarının nasıl korunacağına anlaşılabilmesi için de biyosfer, biyomlar ve ekosistemleri içine alacak şekilde tüm çevrenin iyi bilinmesi gerekir. Bunun için de hem okul öncesi eğitimde hem de ilköğretimde çocukların duyarlarını kullanabilecekleri materyal ve ortamlar sağlayarak çeşitli etkinlikler yaptırmak ve geri bildirimleri göstermek gerekmektedir. İlköğretimde çevre eğitiminin amacı da, çocuklara teorik bilgiler yüklemek değil, çevrenin ve çevre sorunlarının farkına varmalarını sağlamak olmalıdır⁵.

Çevre Bakanlığı tarafından 2000 yılında İzmir’de düzenlenen 4. Çevre Şurasında ülkemizdeki çevre eğitiminin yetersizliği üzerinde durulmuş ve Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği içerisinde okul öncesi çağındaki çocukların çevreye ilişkin olumlu tutum ve davranışlar kazanabilmesi için, bu kademedeki başlamak üzere doğa sevgisinin kazandırılmasına yönelik (yaparak-yaşayarak) aktivitelerin geliştirilmesi, ilköğretim düzeyinde ise verilmekte olan dersler içerisinde çevre içerikli konuların teknoloji kullanılarak daha verimli hale getirilmesi, doğa sevgisi, ekolojik bakış açısı ve ekosistem mantığının ilköğretim çağından başlayarak tüm örgün eğitim düzeylerine uygulanmasına çalışılması konusunda karara varılmıştır⁶.

14 Ekim 1999’da Çevre Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan çevre eğitimi konularında yapılacak çalışmalara ilişkin işbirliği protokolü de okul öncesi ve ilköğretim kurumlarına yönelik olarak çevrenin korunması, kirliliğin önlenmesi, olumlu tüketim alışkanlıklarının kazandırılması, değerlendirilebilir katı atıkların kaynağında ayrı toplanması ve geri kazanım konularında uygulamalı çevre eğitimi belirlenecek okullarda hayata geçirme yönünde atılan bir adımdır⁷.

---

³ Kızıroğlu, İ.; Türk Eğitim Sisteminde Çevre Eğitimi ve Karşılaşılan Sorunlar, V. Uluslararası Ekoloji ve Çevre Sorunları Sempozyumu: Çevre Eğitimi, 1-2 Kasım 2000, Ankara.

⁴ İlköğretim 4-5-6-7-8 Fen Bilgisi kitapları.

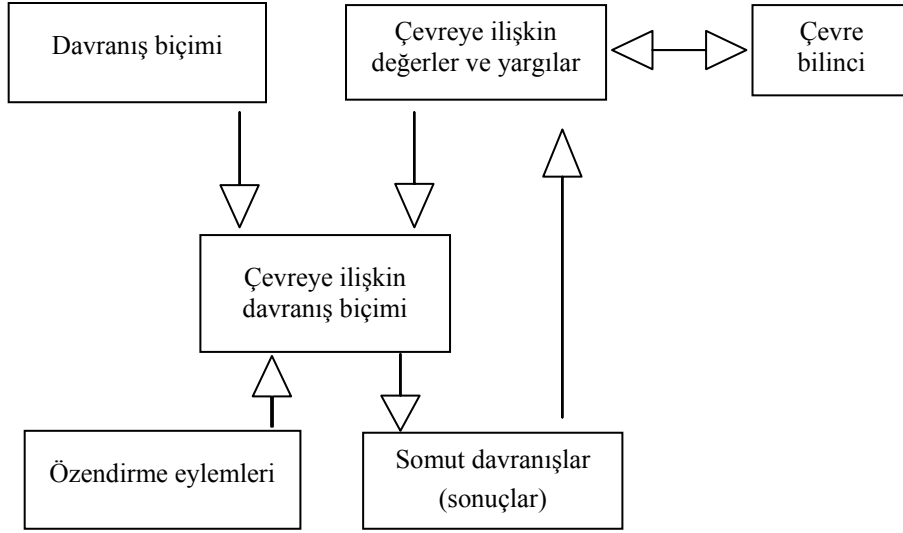
⁵ Ayvaz, Z.; Çevre Eğitime Giriş, Çevre Eğitimi Merkezi Yayınları: 3, 1998.

⁶ Çevre ve İnsan, IV. Çevre Şurası, Çevre Bakanlığı Yayın Organı, Sayı: 48, Sayfa: 32-33, 2001.

⁷ Çevre ve İnsan, Çevre Eğitiminde İşbirliği, Çevre Bakanlığı Yayın Organı, sayı: 47, Sayfa:10- 11, 1999.

Bu protokol gereğince 2000-2001 öğretim yılı içerisinde Bursa'da uygulamalı çevre eğitimi projesi kapsamında belirlenen 4 anaokulu ve 10 ilköğretim okulu olmak üzere toplam 14 okulda çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmiştir.

Okullarda çevre ve çevre korumayla ilgili yeterli bilgiye sahip eleman sıkıntısı nedeni ile okul idarecileri ve görevli öğretmenlere çevre ve çevre eğitimi aktiviteleri kapsamında seminerler verilmiştir. Verilen eğitimde çevrenin tanımı, çevrenin canlı ve cansız öğeleri ve çevre kirliliği ile çevre eğitiminin önemi üzerinde durularak, çevre bilincinin oluşmasında etkili olan faktörler ve aralarındaki etkileşim gösterilmiştir (Şekil 1)⁸.

Şekil 1. Çevreye bilinçli davranışlar için etkileşim şeması

Şekil 1'de görüldüğü gibi, çocuğun çevreye ait yeni bilgiler öğrenmesi çevreyle ilgili değer ve tutumlarını olumlu yönde etkileyecektir. Ayrıca, çocuğun duyuşal deneyimlerle edindiği bilgiler ve bireysel aktiviteleri çevreye uygun davranışın oluşmasına katkıda bulunacaktır. Çevreye uygun davranışın somutlaştırılması ise çocuğun çevre ile ilgili değer ve tutumlarını değiştirecek, bilgi düzeyi arttıkça çevre ile ilgili görüşleri değiştirecek, çevre bilinci arttıkça çevre ile ilgili değer ve tutumları da şekille-

⁸ Rudolph, M.; Çocuklar ve Gençler için Çevre Eğitimi, 16 Ocak 2001'de Bursa Çevre İl Müdürlüğünde Uygulamalı Çevre Eğitimi Projesi çerçevesinde yaptığı sunumdan alıntı (yayınlanmamış bildiri).

necektir. Çevre bilincinin geliştirilebilmesi için eğitimcilerin çocuklara, çevreyle ilgili bilgi vermeleri, çevreyi benimsetmeleri, çevre ile ilgili yeterli materyal sağlamaları, özendirici eylemler geliştirmeleri ve uygulama sonuçlarını somutlaştırarak çevre ile ilgili değer ve yargılarını geri beslemeleri gerekmektedir. Bu görüş, çerçevesinde önerilen etkinliklerden bazıları olan geri dönüşebilen atıkların ayrı toplanması, kompost yapımı, kağıdın geri dönüşümünün gösterilmesi ve dramatizasyon teknikleri gösterilmiştir.

Eğitim çalışmaları genellikle U.Ü. Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü elemanlarınca gerçekleştirilmiştir. Büyükşehir Belediyesinden bir Çevre Mühendisi ve Alman Teknik İşbirliğinden danışman olarak bir Çevre Uzmanı da eğitim çalışmalarında görev almışlardır.

Bu çalışmada seçilen anaokulları ve ilköğretim okullarının idarecileri ve görevli öğretmenlerinin çevre konusundaki bilgi ve duyarlılıkları ile aldıkları çevre eğitiminin, proje kapsamında okullarda yapılan etkinliklerin sayısını ve çeşitliliğini ne oranda etkilediği araştırılmak istenmiştir. Kazanılan tecrübelerin, önümüzdeki yıllarda genişleyerek devam etmesi düşünülen projeye katkısı olacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Okul idarecileri ve görevli öğretmenlere verilen seminerler sırasında okullarında yapabilecekleri çevre ile ilgili etkinlikler de gösterilmiş ve bu etkinliklerin değişik yaş gruplarıyla nasıl gerçekleştirileceği üzerinde durulmuştur. Tablo 1 geri dönüşümlü atıkların ayrı toplanması ile ilgili etkinliklerin değişik yaş gruplarına nasıl uygulanabileceğini göstermektedir. Tablo 2 ise kompost yapımının değişik yaş grupları ile nasıl işlenebileceğini göstermektedir.

Araştırmada değerlendirmeye alınan veriler, okullar tarafından hazırlanan faaliyet raporları ve proje süresince okulların denetimleri sırasında tutulan tutanaklardan yararlanılarak elde edilmiştir. Okulların proje süresince her ay hazırladıkları faaliyet raporları ve tutanaklar tek tek incelenerek çocuklarda çevre bilincinin oluşmasına katkıda bulunacak anaokullarında 10, ilköğretim okullarında ise seminerlerde önerilen 11 farklı etkinlik yapıldığı tespit edilmiştir. Yapılan seminerlerde önerilen ve gösterilen kompost hazırlama etkinliğinin olması dikkat çekicidir. Okullarda yapılan etkinlikler Tablo 3'de verilmiştir.

BULGULAR ve YORUM

Seçilen 4 anaokulu ve 10 ilköğretim okulunda proje kapsamında yapılan etkinliklerin her biri okulların faaliyet raporları ve denetimlerde

tutulan tutanaklardan yararlanılarak tespit edilmiştir. Bu etkinlikler özelliklerine göre dört farklı başlık altında toparlanmıştır.

1. Grupta, “çevreye dayalı değer ve tutumlar” adı altında, çocuklara doğayı ve çevreyi sevdirmeyi amaçlayan etkinlikler sıralanmış ve Tablo-4’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Atık Konusu İçin Bir Taslak Örneği

Konu: Atıklar Değer- lidir	Duyularla Öğrenme	Verilen Bilgi	Bireysel Aktivitelerin Teşvik Edilmesi	Geri Bildirimi
Yaş grubu 5- 10 (Okul öncesi ve İlköğre- tim 1-2)	Sınıfın bir haftada oluşan çöpünü toplamak Öğrencilerle beraber ayırarak Okulun çöp bidonlarına bakmak Çöpün bir heykel yapmak	Atıkla ne yapıyor? (Çöpün hikayesinin resmini çizmek) Çöpün ayrılması neye yarıyor? Çöpün neler yapılabilir? (yeniden kağıt veya plastik) Bu uygulamanın çevreye yararları nelerdir?	Çöpün ayrı toplanmasını sağlamak (ayrı bidonların temini) Bidonlar için etiketler tasarlamak (resimle de olabilir) Atık kağıttan yeni kağıt üretmek	Çöpün temiz ayrılmasını kontrol etmek Katılan sınıfları panoya yazmak Çöpü temiz ayıranlara “çevre puanı” ve küçük bir ödül vermek Çöp heykellerinin sergisini düzenlemek
Yaş grubu 10- 12 (İlköğre- tim 3-4-5)	Sınıfın bir haftada oluşan çöpünü toplamak Öğrencilerle beraber ayırarak Okulun çöp bidonlarına neler konulduğuna bakmak Atıklarla hazırlanan elbiselerin sergileneceği defile hazırlamak	Çöpün yolunu izlemek Geri kazanım için örnek göstermek Bu uygulamanın çevreye yararları nelerdir?	Çöpün ayrı toplanılmasını sağlamak (ayrı bidonların temini) Çocuklarla beraber ayrı toplamanın neden yapıldığını anlatan bir el ilanı hazırlamak (1 sayfa) El ilanını öğrencilere, öğretmenlere ve anne- babalara dağıtmak	Çocukların yaptıkları ayrımın kalitesini denetlemelerini yapmalarını sağlamak Atıklarla hazırlanan elbiselerin sergileneceği defile düzenlemek
Yaş grubu 13- 15 (İlköğre- tim 2. Kademe)	Sınıfın bir haftada oluşan çöpünü toplamak Öğrencilerle beraber ayırarak Bir geri kazanım tesisine gezi düzenlemek	Şehrimizde hangi materyaller geri kazanılıyor? Bu materyallerden neler yapılabilir? Bu uygulamanın avantajları nelerdir? (ekonomi ve çevre yönünden)	Çöpün ayrı toplanılmasını sağlamak (ayrı bidonların temini) Çöpün izlediği yolun bir foto-raporunu hazırlamak Beraber fotoğraf seçmek ve yorumlamak	Öğrencilerin yaptıkları ayrımın kalitesini denetlemelerini sağlamak Foto-raporun bir yerde sergilenmesini sağlamak (okulda, belediyede, bir bankada)

Tablo 2. Kompost yapımı

Konu: Atıklardan Kompost Yapılışı	Duyularla Öğrenme	Verilen Bilgi	Bireysel Aktivitelerin Teşvik Edilmesi	Geri Bildirimi
Yaş Grubu 5-10 (Okul öncesi ve İlköğretim 1-2)	Komposttaki canlıları öğrenmek, bir kompost yığını parçalamak	Kompostta neler olduğunun oyunla öğretilmesi	Bir kompost yığını kurmak	Kompost kontrolü ve bir yıl sonra karıştırılması
Yaş Grubu 10-13 (İlköğretim 3-4-5)	Bir kompost yığını parçalamak, bulunmuş hayvanların listesini yapmak	Hayvanları belirlemek, onların komposttaki görevlerini öğrenmek	Bir kompost yığını kurmak	Kompost kontrolü ve bir yıl sonra karıştırılması
Yaş Grubu 13-15 (İlköğretim 2. Kademe)	Bir büyük kompost tesisine gezi, bir kompost yığını karıştırmak, ikisinin karşılaştırılması	Bu iki çürüme olayının kısa bir raporunu hazırlamak, farklı ve ortak özellikleri tartışmak	Bir kompost yığını kurmak, bütün çocuklar için eğitim malzemesi (dergi, pano, v.b.) hazırlamak	Kompost kontrolü, bir yılda yeniden kullanılmış atık miktarını hesaplamak

Tablo 3. Okullarda Yapılan Etkinliklerin Sayısı ve Çeşitliliği

Etkinlikler	Anakulları(1-4) İlköğretim okulları (5-14)													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1-Okul bahçesinin yeşillendirilmesi	+	+	-	+		+	+	+	+	+	-	+	+	-
2-Bahçe duvarına çocuklar tarafından resim yapılması	-	-	-	+		+	+	+	-	-	+	+	-	+
3-Çocuklarla çevre gezisi	-	-	+	-		+	+	-	+	-	+	-	+	-
4-Çocukların hazırladığı materyallerin çevre köşesinde sergilenmesi	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	-
5-Çocukların bitki yetiştirilmesi	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	-
6-Çocuklara çevre ve tasarrufla ilgili bilgi verilmesi	+	-	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	-
7-Çocukların geri kazanılabilen katı atıkları ayrı toplamaları	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	-
8-Çocuklara katı atıkların geri dönüşümünü gösterme	+	-	-	+		-	-	-	-	-	+	-	-	-
9-Çevre konulu okul gazetesi çıkarılması	-	-	-	-		-	+	-	-	-	-	-	-	-
10-Çocukların atık materyallerle çeşitli faaliyetler yapması	+	+	+	+		+	+	-	-	+	+	+	+	-
11-Okul bahçesine çocukların katılımıyla yapay gölet ve kompost hazırlanması	-	-	-	+		-	+	-	-	-	-	-	-	-
Gerçekleşen etkinlikler	7	5	6	9		8	10	6	6	6	9	6	7	7

Tablo 4. Okullarda “Çevreye Dayalı Değer ve Tutumlar” Adı Altında Toplanan Etkinliklerin Sayıları ve Çeşitlilikleri

Anaokulları (1-4) İlköğretim okulları (5-14)														
Etkinlikler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	+	+	-	+		+	+	+	+	+	-	+	+	-
6	+	-	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	-
9	-	-	-	-		-	+	-	-	-	-	-	-	-
Gerçekleşen etkinlikler	2	1	1	2		2	3	2	2	2	1	2	2	0

Tablo 4’de görüldüğü gibi doğayı ve çevreyi sevdirmeyi amaçlayan etkinliklerin 2 anaokulunda 2 tanesi gerçekleştirilirken 2 anaokulunda bu amaca yönelik 1 etkinlik gerçekleştirilmiştir. Aynı amaçla ilköğretim okullarında gerçekleştirilen etkinlikler incelendiğinde 1 okulda 3 etkinlik de yapılırken, 7 ilköğretim okulunda aynı amaca yönelik 2 etkinlik, 1 ilköğretim okulunda 1 etkinlik yapılmış, 1 ilköğretim okulunda ise hiçbir etkinlik yapılmadığı gözlenmiştir.

Tablo 4’de görüldüğü gibi çocuklara doğayı ve çevreyi sevdirmeyi amaçlayan etkinliklerin tamamı tek bir okul tarafından gerçekleştirilmiştir. Sevilen şeylerin daha iyi korunduğunu hatırlarsak, çocuklara doğayı ve çevreyi sevdirecek çok daha fazla etkinlik bulup uygulatabilmek kuşkusuz, çevreye dayalı değer ve tutumlar açısından olumlu bir katkı sağlayacaktır.

2. grupta, “çevre ile ilgili kişisel duyuşal deneyimler”adı altında, çocukların duyularına hitap eden etkinlikler Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. Okullarda “Çevre İle İlgili Kişisel Duyuşal Deneyimler” Adı Altında Toplanan Etkinliklerin Sayıları ve Çeşitlilikleri

Anaokulları(1-4) İlköğretim okulları (5-14)														
Etkinlikler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
3	-	-	+	-		+	+	-	+	-	+	-	+	-
5	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	-
8	+	-	-	+		-	-	-	-	+	-	-	-	-
11	-	-	-	+		-	+	-	-	-	-	-	-	-
Gerçekleşen etkinlikler	2	1	2	3		2	3	1	2	1	3	1	2	1

Tablo 5’de görüldüğü gibi, hiç bir okul etkinliklerin tümünü gerçekleştirilmemiştir. 1 anaokulunda bu amaca uygun etkinliklerden 3 tanesi, 2 anaokulunda 2 tanesi ve 1 anaokulunda ise 1 tanesi yapılmıştır. İlköğretim okullarında yapılan etkinlikler incelendiğinde 2 ilköğretim okulunun 3’er etkin-

lik, 3 ilköğretim okulunun 2 şer etkinlik ve 4 ilköğretim okulunun 1'er etkinlik gerçekleştirdiği, bir ilköğretim okulunda ise hiçbir etkinlik yapılmadığı gözlenmiştir.

Çocukların öğrenme hayatında duyuşal deneyimlerin ayrı bir yeri vardır. Ayrıca duyuşal etkinlikler onların çevreyi ve doğayı daha yakından tanımlarını sağlarnasının yanında doğanın bir parçası olduklarını anlamalarında da yardımcı olacaktır.

3. grup, "çevreye uyumlu davranışın gerçekleşmesi için etkileşim" adı altında, çocuklara çevre ile ilgili materyal ve etkinlik ortamları sağlama yönelik etkinlikler Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Okullarda "Çevreye Uyumlu Davranışın Gerçekleşmesi İçin Etkileşim" Adı Altında Toplanan Etkinliklerin Sayıları ve Çeşitlilikleri

Anaokulları(1-4) İlköğretim okulları(5-14)														
Etkinlikler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
2	-	-	-	+	+	+	+	-	-	+	+	-	+	-
7	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-
10	+	+	+	+	+	+	-	-	+	+	+	+	+	-
Gerçekleşen etkinlikler	2	2	2	3	3	3	2	1	2	3	3	2	3	0

Tablo 6'da görüldüğü gibi bu amaca yönelik 1 anaokulu etkinliklerden hepsini, 3 anaokulu da 2 şer tanesini yapmışlardır. İlköğretim okulları incelendiğinde, 5 ilköğretim okulu etkinliklerin hepsini yaparken, 3 ilköğretim okulu 2 tanesini, 1 ilköğretim okulu 1 tanesini yapmıştır. 1 ilköğretim okulunun ise hiçbir etkinlik yapmadığı gözlenmiştir.

Çocuklara sağlanan materyaller ve etkinlik ortamları konu üzerinde daha fazla yoğunlaşmalarını, atık malzemenin tümünün çöp olarak adlandırılmasının doğru olmadığını ve bir çoğunun çeşitli şekillerde kullanılabilceğini görmelerini sağlarnasının yanında, çocuğun yaratıcılığını arttırmaya da faydalı olacaktır.

4. grup, "Geri bildirimler" başlığı altında, çocukların yaptıklarının sonuçlarını görebilecekleri etkinlikler Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Okullarda "Geri Bildirimler" Adı Altında Toplanan Etkinliklerin Sayıları ve Çeşitlilikleri

Anaokulları(1-4) İlköğretim okulları (5-14)														
Etkinlikler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
4	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-
Gerçekleşen etkinlikler	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0

Tablo 7 incelendiğinde, 4 anaokulunun hepsinin ve ilköğretim okullarından birisi hariç 9 tanesinin bu etkinliği yaptığı ve 1 ilköğretim okulunda ise hiçbir etkinlik yapılmadığı görülmektedir.

Geri bildirimler çocukların konuya motive olmasında oldukça önemlidir. Yaptıklarının sonuçlarını görmeleri onları güdüleyerek konuya ilgisinin artmasını sağlamasının yanında konuyla ilgili değer ve tutumlarına olumlu katkıda bulunacaktır.

Proje kapsamında okullarda yapılan etkinliklerin okul idarecileri ve idareciler tarafından görevlendirilen öğretmenler tarafından gerçekleştirildiği ve görevli öğretmenlerin okullarında yaptıkları çalışmalarda çok istekli oldukları gözlemlenmiştir.

Okul idarecileri ve görevli öğretmenler yapılan tüm toplantılara, eğitim seminerlerine ve belediyenin çöp deponi alanları ile geri dönüşüm tesislerine düzenlenen gezilere katılarak (1 okul hariç) konuya ciddiyle yaklaştıklarını göstermişlerdir. Ayrıca okullarda yaptıkları etkinlikler de bunu doğrulamaktadır. Eğitim seminerleri ve diğer aktivitelere katılmayan okulun hiçbir etkinlik yapmadığı gözlenmiştir.

Okullarda bir öğretim (2000-2001 Bahar) dönemi içerisinde çevreye uygun davranışın oluşmasında olumlu etki yaratacak toplam 11 farklı etkinlik yapılmıştır. Bu etkinliklerin çocukların çevreye ilgilerini artırmada etkili olduğu görülmekle birlikte, çevreye uygun davranışın şekillenmesi ve bunun geri bildirimlerinin gösterilebilmesi için hem zaman açısından hem de etkinlik sayısı açısından yeterli olmadığı ortadadır.

Bunun dışında diğer bir faktör ise öğrencilerin ne kadarının yapılan etkinliklere katılabildiğidir. Özellikle ilköğretim okullarında görevlendirilen öğretmen sayısı ile öğrenci sayısı karşılaştırıldığında etkinliklerin bütün öğrencilere ulaşamadığı açıktır.

Ayrıca, görevlendirilen az sayıdaki öğretmenlerin çocuklarla yeterince bir arada olmasını engelleyen dış etmenler (öğretmen ve öğrencilerin zaman ve yer sorunu), eğitimci ve öğrencilerin bilgi ya da tutuma ait davranışları (yetersiz bilgi, motivasyon, ilgi v.b.) eğitimin amacına ulaşmasında engelleyici olabilir⁹.

Çevreyi korumak için; sevmek, sevmek için tanımak, tanımak için düşünmek ve araştırmak, sorumluluğu paylaşmak ve çözüm için katılımcı

---

⁹ Bixler, Robert D., Floyd, Myron F., Hands on or Hands off? Disgust Sensitivity and Preference for Environmental Education Activities, Journal of Environmental Education, Vol. 30 Issue 3, p 4, 8 p, 1999.

olmak gerekmektedir. Çevre eğitimcisinin temel amacı bu süreci harekete geçirmek olmalıdır¹⁰.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Verilerin değerlendirilmesi sonucunda, okullarda çocuklarda çevre bilincinin oluşmasına katkıda bulunacak etkinlik sayısının yeterli olmadığı gözlenmiştir. Çevreye bilinçli davranışlar için etkileşim şeması açısından değerlendirdiğimizde ise özellikle geri bildirimler adı altında değerlendirilen etkinliklerin sayısının düşük olduğu görülmektedir.

Okullarda çevre konusunda çalışacak öğretmenlerin çevre konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları etkinliklerin sayısını ve çeşitliliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Yeni etkinliklerin üretilmemesinde öğretmenlerin çevre bilincinin yeterli olmaması ve bu işe içten değil, görev olarak yaklaşmalarının payı büyüktür. Tablo 1'deki etkinliklerin bir çoğu çok sayıda okulda uygulanmış olmasına rağmen, Tablo 2'deki kompost yapımının sadece bir okulda yapılması ve sonucu gözlenmeden kompostun kaldırılması öğretmenler tarafından bazı etkinliklerin yeterince anlaşılammış olduğunu da göstermektedir. Okullardaki maddi olanaksızlıklar da öğretmenlerin çalışmalarını aksatan etmenler arasında sayılabilir.

Anaokulları ve ilköğretim okullarındaki çocuklarda çevre bilincinin oluşması için bu etkinliklerin sayı ve çeşitlilik açısından artırılıp tüm okul süresine yayarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bunun yapılabilmesi için de çevre eğitiminin bir ekip işi olarak ele alınması ve okullarda birkaç öğretmenin omuzlarına yüklemek yerine tüm öğretmenlerin kendi alanlarıyla ve yaşamla bağlantılar kurarak konuyu sürekli gündemde tutabilmesi ve bunun için de anaokulu ve ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin yeterli çevre bilincine sahip olması gerekmektedir. Öğretmenlerin çevre bilincine sahip olabilmesi ise hizmet içi eğitim kursları veya üniversitelerin konu ile ilgili bölümleri aracılığı ile sağlanabilir.

KAYNAKLAR

1. Ayvaz, Z.: Çevre Eğitime Giriş, Çevre Eğitimi Merkezi Yayınları: 3, 1998.

---

¹⁰ İleri, R., Çevre Eğitimi ve Katılımın Sağlanması, Ekoloji Çevre Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 28, Sayfa: 3-9, 1998.

2. Bixler, Robert D., Floyd, Myron F.: Hands On or Hands Off? Disgust Sensitivity and Preference for Environmental Education Activities, Journal of Environmental Education, Vol. 30 Issue 3, p. 4, 8 p, 1999.
3. Çevre ve İnsan, IV. Çevre Şurası, Çevre Bakanlığı Yayın Organı, Sayı: 48, Sayfa :32-33, 2001.
4. Çevre ve İnsan, Çevre Eğitiminde İşbirliği, Çevre Bakanlığı Yayın Organı, sayı: 47, Sayfa: 10-11, 1999.
5. İleri, R. : Çevre Eğitimi ve Katılımın Sağlanması, Ekoloji Çevre Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 28, Sayfa: 3-9, 1998.
6. İlköğretim 4-5-6-7-8 Fen Bilgisi Kitapları.
7. Kızıroğlu, İ.: Türk Eğitim Sisteminde Çevre Eğitimi ve Karşılaşılan Sorunlar, V. Uluslar Arası Ekoloji ve Çevre Sorunları Sempozyumu: Çevre Eğitimi, 1-2 Kasım 2000, Ankara.
8. Paraskevopoulos, S., Padelıadu, S., et.al.: Environment knowledge of elementary school students in Greece, Journal of Environmental Education, Vol 29 Issue3, p. 55, 6p, 5 charts, 1998.
9. Rudolph, M.: Çocuklar ve Gençler için Çevre Eğitimi, 16 Ocak 2001'de Bursa Çevre İl Müdürlüğünde Uygulamalı Çevre Eğitimi Projesi çerçevesinde yaptığı sunumdan alıntı (yayınlanmamış bildiri).
10. Ünal, S., Dımışkı, E.: UNESCO-UNEP Himayesinde çevre eğitiminin gelişimi ve Türkiye'de ortaöğretim çevre eğitimi, H.Ü. Eğitim Fak. Dergisi 16-17:142-154 (1999).